

שיעורים בכללי התלמוד

שיעור 24 – מחלוקות תלמידים

1. ברכות ג א

קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר! - תרי תנאי אליבא דרבי מאיר. קשיא דרבי אליעזר אדרבי אליעזר! - תרי תנאי אליבא דרבי אליעזר. ואיבעית אימא: רישא לאו רבי אליעזר היא.

2. הליכות עולם שער ב פרק ב

זימנין כשמקשה על תנא מדידיה אדידיה מתרץ הא דידיה הא דרביה כלומר חדא סברא דנפשיה וחדא סברא דרביה וליה לא סבירא ליה וזה תמצא בהרבה מקומות. ולפעמים מתרץ על כי האי קושיא תרי תנאי ואליבא דרבי פלוני כמו [תרי תנאי ואליבא דרבי מאיר] תרי תנאי ואליבא דר' אליעזר בריש ברכות וכן בכוליה גמרא ורוצה לומר דחד אמר הכי אמר מר וחד אמר דלאו הכי אמר מר אלא הכי, וכמו שמצינו תרי תנאי ואליבא דר' פלוני כך מצינו תרי אמוראי ואליבא דפלוני כמו תרי אמוראי ואליבא דר' יוחנן ובהרבה מקומות. ואי לא דמסתפינא אמינא דכל כהאי גוונא לא משקר חד מינייהו אלא שמעו מרבן ומשכחת לה דמעיקרא אמר הכי ושוב חזר בו האחד שמע החזרה והאחד לא שמע, וסעד לזה במסכת ביצה באין צדין דפליגי התם לוי ורב ואמר רב לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת דאנא ולוי הוה יתבינן קמיה דרבי כי אמרה רבי להא שמעתתא באורתא אמר מותרין באכילה ובצפרא אמר מותרין לקבל אנא דהואי בי מדרשא ושמעתיה הדרי בי וקבלתי לוי דלא הוה בי מדרשא לא שמע ולא הדר ביה. אלא שלא נראה כן מדברי רש"י ז"ל בפרק אף על פי גבי הא דאמרין התם ניחא לן לומר דפליגי תרי אמוראי ואליבא דנפשייהו ולא דפליגי תרי אמוראי ואליבא דחד אמורא, וכתב רש"י ז"ל וז"ל דכי פליגי תרי אליבא דחד מר אמר הכי אמר פלוני ומר אמר הכי אמר פלוני חד מינייהו קא משקר אבל כי פליגי אליבא דנפשייהו בדין או באיסור והיתר כל חד וחד אמר הכי מסתבר טעמא ואין כאן שקר דכל חד וחד סברא דנפשיה קאמר מר יהיב טעמא להיתרא ומר יהיב טעמא לאיסורא אלו ואלו דברי אלהים חיים זימנין דשייך האי טעמא וזימנין דשייך האי טעמא שהטעם מתהפך לפי שנוי הדברים בשנוי מעט, כל אלו דברי רש"י ז"ל

3. יבין שמועה שם

ודע כי אין ראיה מדברי רש"י ז"ל לסתור דבריו. דדילמא לעולם סובר רש"י דכי פליגי תרי אמוראי אליבא דחד אמורא שאמר הדבר בשמו כגון דחד אמורא אמר רב

דימי אמר ריב"ל ואיך אמר כך אמר ריב"ל התם ודאי אמרינן דחד מינייהו לא משקר, דדילמא אותו אמורא חזר בו וחד שמע החזרה וחד לא שמע אבל התם בפרק אע"פ הכי איתא אמר רב דימי אמר ר"ש בן פזי אריב"ל משום בר קפרא ורבין אמר ר"ש בן פזי אריב"ל משום ב"ק הני תרי אמוראי היינו רב דימי ורבין פליגי אליבא דר"ש בן פזי רבם במ"ש רבם ריב"ל א"כ הכא לא שייך למימר הכי דר"ש בן פזי קבלה אמר בשם אחר מה ששמע ולא שייך התם למימר דמר שמע החזרה ומר לא שמע החזרה כיון דר"ש בן פזי עצמו לא אמר משמו תנא בשם אחר וכל משום הוא ששמע בשם אחרים ובנדון כי ההוא דפרק אע"פ הוא שפירש"י ז"ל דכי פליגי תרי אמוראי ואליבא דחד אמורא שאותו האמורא אמר בשם אחר אז אמרינן דודאי אחד מהם טעה בשמועתו וזה ברור מאד.

4. של"ה - כללי התלמוד (י) כלל למד

מצינו כשרמי את התנא אהדדי, דהיינו שאמר במקום אחר בשם פלוני בענין אחר, מתרץ הא דידיה הא דרביה (ברכות טו א. ועוד), ולא סבירא ליה. ופעמים מתרץ על כי האי קושיא תרי תנאי ואליבא דפלוני, כמו תרי תנאי ואליבא דרבי אליעזר בריש ברכות (ג א), וכן בכוליה תלמודא. דהיינו חד אמר מר אמר הכי, וחד אמר מר אמר הכי. ואין חס ושלום לחשוד אחד מהם משקר, כי נאמנים הם בבית ה', וכל אחד מה שאומר בשם רבו הוא אמת, רק זה שמע מה שאמר רבו מתחלה, ואחר כך חזר הרב מדבריו, ולא היה זה אצל החזרה, ואיך היה אצל החזרה. ובמסכת יום טוב פרק אין צדין (ביצה כד ב) בפלוגתא דרב ולוי, ואמר רב לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת, דאנא ולוי הוה יתיבנא קמיה דרבי, כי אמר רבי להא שמעתתא, באורתא אמר מותרים באכילה, בצפרא אמר מותרין לקבל, אנא דהויא בבי מדרשא שמעתי הדרי ביה וקבלתי, ולוי דלא הוה בי מדרשא, לא שמע ולא הדר ביה.

5. יד מלאכי תרסג

ואני שמעתי ולא אבין דאיך יעלה בדעת לומר דמשום ספיקא דאפשר שחזר בו הרב נחליט הדבר ונימא דבכולהו אינך דוכתי דפליגי אליבא דרבם דשום חד מינייהו לא משקר והלא אפשר נמי דלא הוה חזרה כלל וע"כ לומר שאחד מהם משקר ותו דבכמה וכמה דוכתי דאייתינא לעיל דשקיל וטרי בהו תלמודא טובא עד דמסיק כחד מינייהו או דאזיל בתר מאן דדייק טפי ממילא משמע דאיך דלא קאי כוותיה או משקר או שמע מכללא וטעה ותו דבמילתא דתליא בפסקא דדינא איך יצדק לומר דמטעמא דשמא חזר בו הרב מפקינן ממונא מספיקא אלא וודאי שדבריהם אלו אין להם על מה שיסמוכו דהא חזינן להרי"ף והרא"ש והרמב"ם דבההיא דפרק המפקיד [דף] ל"ו ב' גבי פשע בה ויצאת לאגם דפליגי אביי ורבא אליבא דרבה רבם שפסקו כרבא מכח כללא דאביי ורבא הלכה כרבא ולא חשו לחזרה כלל.

ומכאן תשובה מוצאת למ"ש עוד מוהר"ש אלגאזי בספרו גופי הלכות כלל קנ"ד בהך
דהמפקיד דכיון דאביי נתגדל בבית רבה אפשר דדייק טפי מרבא דליתא ובר מן דין
נראה דאישתמיט מינייהו דה"ע ויבין שמועה תלמוד ערוך דפרק הבא על יבמתו [דף]
נ"ה ב' דאמרינן שם כי אתא רב דימי א"ר יוחנן העראה זו הכנסת עטרה אמרו ליה
והא רבה בר בר חנה לא אמר הכי א"ל או איהו שקראי או אנא שקרי ע"כ הנך רואה
בעיניך כי פי האמוראים עצמם ענה בם דחד מינייהו משקר וכן מוכח עוד מההיא
דפרק שבועות שתיים [דף] כ"ו א' גבי רב כהנא ורב אסי דכל חד מינייהו אשתבע דהכי
אמר רב וכי אמר רב כחד מינייהו א"ל איך ואנא בשקרא אשתבעי א"ל את לבך אנסך
הרי בהדיא דלפי האמת אותו שלא כיון לשמועת רב שקורי קא משקר אלא דפטרין
ליה מעונש השבועה מהאדם בשבועה פרט לאנוס וע"ש בתוס'. לכן הנכון אצלי בזה
הוא דדוקא היכא דאתפרש בגמ' שחזר בו הרב ממה שהיה סובר כההיא דפרק אין
צדין וככולהו אינך שהבאתי למעלה או שמסדר השנים נודע שהאחד למד מהרב
בנערותו והשני בזקנותו וכההיא דירושלמי בפ"ג דכלאים הנ"ל אז מצינן שפיר למימר
דתרווייהו קושטא קאמרי ולא משקר שום חד מינייהו אבל בסתמא דלא אתיידע לן
מן תלמודא דהוה חזרה במילתא יש לנו לומר דחד מינייהו משקר או שמע וטעה
וכפשט דברי רש"י והתוספות ז"ל בפרק אף על פי [דף] כ"ז א' ע"ש וכ"כ רש"י בפרק
מי שמתו [דף] כ"ד א' על גניבא שאמר משמיה דרב דודאי שקר העיד על רב וע"ע תוס'
פרק האיש מקדש [דף] מ"ד א' ד"ה כמין והטעם לזה הוא דאם אמת היה הדבר דהדר
ביה הרב מדעתיה הוה ידיע להו לבני בי מדרשא ולא הוה שתיק גמ' מיניה אלא הו
מייתו לה בש"ס כדמייתו הכי בכמה דוכתי אחרוני ומדלא מייתו לה ש"מ דאין כאן
חזרה כלל.

ואל תבהל ברוחך לומר איך היתה כזאת שחסידים הראשונים המופלגים בחכמה יאמר
עליהם שהיו נעדרים מן האמת וחשידי לשקר כי אין הכוונה חלילה שהיה לשקר
ולהתרחק מהאמת חיישינן שמא מחמת תגבורת תשוקתם להשמיע הלכות חדשות
בבית המדרש כי היכי דליאמרי על שמיהו לא דקדקו היטב בשמועתם ומדמו מילתא
למילתא כסבורין שקבלוהו כן ונמצא דמשקרי שלא בכוונה ומנא תימרא כי שם גברו
העם המתאווים לאתויי שמעתתיה חדתי בבי תרביצי דהא אמרינן בפרק ערבי פסחים
[דף] ק"ד ב' עולא איקלע לפומבדיתא א"ל רב יהודה לרב יצחק בריה זיל אמטי ליה
כלכלה דפירי וחזי היכי אבדיל לא אזיל שדר ליה לאביי וכו' אתא לקמיה דאבוה א"ל
היכי אמר א"ל לא אזלי אנא שדריתיה לאביי ואמר לי המבדיל בין קדש לחול
אמר ליה רברבנותיה דמר ושררותיה דמר גרמא ליה למר דלא תימא שמעתתא מפומיה
דרב יצחק אלא מפומיה דאביי ואמרינן כל ת"ח שאומרים שמועה מפיו שפתותיו
דובבות בקבר עכ"ד ובפ"ק דקידושין [דף] י"ג א' איתא כי נח נפשיה דר' אסי עיילו

רבנן לנקוטינהו לשמעתייה ופירש"י נתקבצו לבה"מ ואמרו כל ששמע שמועה חדשה מפיו יאמרנה באזני חביריו כדי לצרפן שלא ישתכחו ע"כ ותניא תו בתוספתא דריש זבין כשהיה ר"ע מסדר הלכות לתלמידים אמר כל מי ששמע טעם מחבירו יבא ויאמר וכו' ע"ש ובפרק המפלת [דף] כ"ה ב' נמי איתא א"ר זעירא זכה בה רב ביבי בשמעתייה דאנא והוא הוינא יתבין קמיה דר' יוחנן כי אמרה להא שמעתא וקדם איהו וזכה בה ופירש"י מזלו גרם לומר שמועה זו וקדמני שגם אני שמעתייה מר' יוחנן דמעדותו של ר' יוחנן נשנית ולא זכיתי לאומרה ע"כ הא למדת שכל ישעם וכל חפצם היתה להגיד חדשות בשם הרב ועל טוב יזכר שמם ואחר החקירה מצאתי קרוב לדברי אלה להנמוקי יוסף בפרק הערל דף תכ"ט א' גבי הא דאמרו שם בגמרא [דף] ע"ז א' כל ת"ח שמורה הלכה ובא וכו' שכתב בשם הריטב"א וז"ל ועל הא דפרש"י דמשום דבית דינו קיים לא משקר הקשו ז"ל דח"ו לא חיישינן לת"ח שישקר אלא חיישינן שמתוך שנושא ונותן בהלכה כדי לקיים דבריו אומר בדדמי כסבור שקבל כן מרבו וכי איתא לרבו קיים וודאי דייק שפיר ולא אמר אפילו בדדמי ע"כ לענינינו וכיוצא בזה כתב הכנה"ג ב"ד סוף סי' רמ"ב בשם הרדב"ז ח"א סי' קצ"ח ולא ראיתי אליו ז"ל שהזכיר דעת הריטב"א בזה ולא ידעתי למה אתה הראת לדעת אמיתות ענין זה דלזמנין שמע השומע וטעה או הרב חזר בו ממאי דהוה סבר מעיקרא ומזה נמשך דמר אמר חדא ומר אמר חדא ופליגא אליבא דרבם.

5. כלאים פרק ג משנה ז

דלעת בירק כירק ובתבואה נותנין לה בית רובע היתה שדהו זרועה תבואה ובקש ליטע לתוכה שורה של דלועין נותנין לה לעבודתה ששה טפחים ואם הגדילה יעקר מלפניה רבי יוסי אומר נותנין לה עבודתה ארבע אמות אמרו לו התחמיר זו מן הגפן אמר להן מצינו שזו חמורה מן הגפן שלגפן יחידית נותנין לה עבודתה ששה טפחים ולדלעת יחידית נותנין לה בית רובע רבי מאיר אומר משום רבי ישמעאל כל שלשה דלועין לבית סאה לא יביא זרע לתוך בית סאה רבי יוסי בן החוטף אפרתי אמר משום רבי ישמעאל כל שלשה דלועים לבית כור לא יביא זרע לתוך בית כור.

6. ירושלמי כלאים סוף פרק ג

אמר רבי יוסי בי רבי בון בוא וראה מה בין תחילת רבי ישמעאל לסופו. שתחילתו בבית כור וסופו בבית סאה